

Export van ons nieuwe BW naar het land der mandarijnen?

W.G. Huijgen*

1. INLEIDING¹

's-Lands wijs, 's-lands eer. Met dit spreekwoord wordt aangegeven dat een buitenstaander in een ander land zich dient te gedragen naar de zeden van dat land.² Met die andere gewoonten moet een buitenstaander heel voorzichtig omgaan, opdat hij de ander niet krenkt in zijn gevoelens. Er zit ook de connotatie in dat men de wijze van leven en van maatschappelijke organisatie aan de inwoners van een bepaald land zelf moet overlaten, omdat de 'stijl' van een land tot het meest eigene van dat land behoort. Met andere woorden: wie zich als buitenstaander met de manier van leven en maatschappelijke organisatie van een land gaat bemoeien, loopt het gevaar als eigenwijze bemoeial de laan uitgestuurd te worden, omdat de levenswijze van een volk zich niet snel leent voor aanpassing van buitenaf.

Het vorenstaande wordt bewaarheid wanneer men de krant op slaat of de televisie dan wel de radio aanzet. Hoe vaak hoort men dan niet dat bijvoorbeeld buitenlandse politici of journalisten door de autoriteiten van een land te verstaan is gegeven dat ze zich niet met de 'binnenlandse aangelegenheden' van het land moeten bemoeien. Veelal betreft het in dit soort gevallen situaties waarin vanuit het westen kritiek wordt geleverd op de mensenrechtensituatie in een land.³ Over deze problematiek gaat het nu echter niet. Thans is aan

* Prof. mr. W.G. Huijgen is als hoogleraar notarieel recht verbonden aan de Rijksuniversiteit Leiden.

1. Het hierna volgende artikel is mede gebaseerd op ervaringen opgedaan tijdens een verblijf aan de Renmin Universiteit te Beijing (China) in april 1996. De auteur functioneerde daar als gastdocent.
2. Zie: Van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse taal, 11e druk, p. 1519.
3. Zie recent weer de weigering van China om minister Wijers van economische

de orde de vraag of West-Europese, meer in het bijzonder Nederlandse, civielrechtelijke begrippen en regels zich ertoe lenen om naar een Oosters, 'voormalig' communistisch land te worden geëxporteerd.⁴ Met andere woorden: kan een land als China wat van ons civielrechtelijk systeem leren en zo ja, wat zijn belangrijke problemen die daarbij eventueel overwonnen moeten worden?

2. HET CIVIELRECHTELIJK SYSTEEM IN HET HUIDIGE CHINA

Alvorens toe te komen aan een mogelijke Nederlandse bijdrage ten behoeve van de verdere opbouw van het civiele recht in China, moet iets gezegd worden over hoe de vermogensrechtelijke rechtsbetrekkingen tussen de burgers van dat land thans geregeld zijn. China kent niet een burgerlijk wetboek in dezelfde zin zoals de continentaal-Europese landen dat kennen. Eén uitgewerkte codificatie die de regels van het burgerlijk recht bevat, kent men er niet. Daarentegen bestaat er een wettelijke regeling onder de — in het Engels vertaalde — naam: 'General principles of the civil law of the people's republic of China' (hierna ook te noemen: General Principles) die de voornaamste regels van het huidige Chinese burgerlijk recht bevat. Deze wettelijke regeling kent negen hoofdstukken en niet meer dan 156 artikelen. Dit laatste laat direct zien dat men hier niet te doen heeft met een uitgewerkt burgerlijk wetboek, doch slechts met een aantal hoofdregels van burgerlijk recht die in een wettelijke regeling zijn samengevat.

Achtereenvolgens vindt men in de General Principles zes hoofdstukken opgenomen inzake: hoofdbeginselen, natuurlijke personen, rechtspersonen, rechtshandelingen, eigendom en bepaalde andere rechten zoals de rechten van intellectuele eigendom en tenslotte een hoofdstuk inzake het aansprakelijkheidsrecht. Daarnaast kent deze wettelijke regeling nog drie hoofdstukken die achtereenvolgens betreffen: verjaring, toepasselijkheid van de wet op civielrechtelijke rechtsbetrekkingen met buitenlanders en enkele aanvullende restbepalingen.

zaken met zijn gevolg uit het bedrijfsleven te ontvangen, omdat Nederland zich kritisch over de mensenrechtensituatie in China had uitgelaten; vgl. Volkskrant 16 april 1997.

4. China is formeel nog steeds een communistische volksrepubliek doch materieel thans een centraal geleid land dat zich in een overgangsfase bevindt van een geleide economie naar een vrije markt economie.

In deze opbouw van de General Principles valt de basissystematiek van de westerse codificaties te ontdekken. Zulks is niet zo vreemd wanneer men de historische achtergrond van deze General Principles kent. Na de machtsovername door de communisten in China in 1949 is men er medio jaren vijftig gestart met het ontwerp van een burgerlijk wetboek. Ook in die tijd bestond er echter binnen de communistische gelederen al discussie over de vraag naar de wenselijkheid van een civielrechtelijke codificatie, hetgeen tot de nodige vertraging leidde. Het werk kwam echter geheel stil te liggen toen vanaf 1964 na het uitbreken van de culturele revolutie tien jaren van interne chaos volgden. Eerst tegen het einde van de jaren zeventig werd het werken aan een nationale codificatie van het burgerlijk recht weer gestart en volgden er in de loop der jaren vier verschillende ontwerpen. In de loop van de jaren tachtig was het leven in China, zowel vanuit politiek als economisch oogpunt, in een stroomversnelling geraakt. De economische hervormingen volgden elkaar in hoog tempo op, waardoor ook het maatschappelijk leven werd beïnvloed. Aan deze periode is eigenlijk nog steeds geen einde gekomen. Wat hier verder van zij, het was niet het goede tijdstip om een codificatie vast te stellen die voor langere tijd zou gelden, aangezien het land zelf in een continu veranderingsproces verkeerde. Derhalve heeft men in de tweede helft van de jaren tachtig besloten de hoofdlijnen van het civiele recht, zonder welke een — modern — land niet kan bestaan, te codificeren in de vorm van de General Principles. Deze General Principles zijn vanaf 1 januari 1987 van kracht en bevatten — zoals gezegd — de fundamentele regels van het personen-, overeenkomsten- en goederenrecht alsmede het aansprakelijkheidsrecht. Deze regels zijn gebaseerd op een ontwerp voor een meer uitgewerkte civielrechtelijke codificatie voor China uit 1982.

Naast de voormelde General Principles of Civil Law kent China nog tal van bijzondere civielrechtelijke wetten voor verschillende deelgebieden. Ik wijs in dit verband bijvoorbeeld op een faillissementswet, een auteurswet en een wet inzake de eigendom en het gebruik van grond. Daarnaast bestaat er ook nog een apart Wetboek van burgerlijke rechtsvordering.

Alvorens de vraag te stellen of een zinvolle bijdrage vanuit Nederland valt te leveren aan de ontwikkeling van het Chinese civiele recht, moet nog op een belangrijk aspect van dat recht gewezen worden. Zulks betreft het feit dat waar het Nederlandse civiele recht

van huis uit veelal werkt met één begrip vennootschap,⁵ overeenkomst en eigendom, het Chinese recht direct verschillende varianten van die respectieve kernbegrippen van het burgerlijk recht onderscheidt. Zo kent men verschillende soorten vennootschappen al naar gelang ze eigendom zijn van de staat of van een collectief dan wel een joint-venture zijn waarin buitenlandse ondernemingen participeren dan wel voor de situatie dat een buitenlandse onderneming een vestiging heeft in China. Eveneens kent men verschillende vormen van contractenrecht al naar gelang de bij de overeenkomst betrokken partijen. Zo is er een verschillend wettelijk regime voor bijvoorbeeld overeenkomsten tussen rechtspersonen dan wel tussen natuurlijke personen of voor het geval van overeenkomsten met buitenlandse ondernemingen. Tenslotte wordt naar ons idee zelfs het eigendomsrecht onderscheiden al naar gelang de zaken die het tot object heeft. Het verschilt met name wat betreft roerende respectievelijk onroerende zaken. Zo kan grond slechts eigendom zijn van de staat of een collectiviteit, doch kunnen roerende zaken privé-eigendom zijn van de burger.

3. EEN NEDERLANDSE BIJDRAGE AAN HET CHINESE CIVIELE RECHT?

A. Contractenrecht

Zoals reeds naar voren kwam bevindt China zich nog steeds in een overgangsfase, met name in economisch opzicht. Hoewel het land nog talloze kenmerken heeft van een geleide economie merkt men daarvan in het dagelijkse leven niet veel. Overal bloeit de straathandel en inmiddels zijn er ook tal van grote(re) ondernemingen die niet door de overheid geleid worden. Kortom, er heeft zich in de praktijk een belangrijke vrije markteconomie gevormd. Wat is nu de rol die het civiele recht hierbij speelt?

Het zal duidelijk zijn dat in een vrije markteconomie de rol van het contractenrecht cruciaal is. Immers, de vrije markt leeft bij de gratie van handelstransacties, d.w.z. het in grote aantallen sluiten van allerlei soorten overeenkomsten zoals koopovereenkomsten, lastge-

5. Eerst ten gevolge van de eerste richtlijn op het gebied van het vennootschapsrecht is in Nederland in 1971 een tweede vennootschapsvorm, te weten de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid ingevoerd die overigens sterk lijkt op de naamloze vennootschap.

vingen en arbeidsovereenkomsten. Het beginsel van de contractsvrijheid speelt daarbij een grote rol. Immers, dit beginsel in het overeenkomstenrecht zorgt er bij uitstek voor dat de burger tot maximale zelfontplooiing in staat is.

Een eerste probleem in dit verband is natuurlijk dat de contractsvrijheid in China beperkt is. Zo kan niet vrijelijk over de eigendom van grond worden gecontracteerd, omdat deze slechts eigendom van de staat kan zijn dan wel van een collectief. Afgezien van deze problematiek die sterk politiek is bepaald en slechts door principiële politieke keuzes kan worden opgelost, bestaat in China het probleem van de verschillende vormen van contractenrecht al naar gelang de partijen — bijvoorbeeld rechtspersonen dan wel natuurlijke personen — die daarbij betrokken zijn. Men is er nu dan ook druk bezig om tot een uniformering van het contractenrecht te komen.

Bij deze hercodificatie van het overeenkomstenrecht die van groot belang is voor de economische ontwikkeling zou Nederland een zekere voorbeeldfunctie kunnen vervullen. Wij kennen immers één uniform rechtshandelingen-/overeenkomstenrecht, dat echter op een aantal punten sedert 1992 expliciet rekening houdt met de mogelijkere wijs verschillende hoedanigheden van partijen. Zo valt bijvoorbeeld te wijzen op de algemene voorwaardenregeling in afdeling 6.5.3 BW, met name in de artikelen 6:236 en 6:237, de regeling van de consumentenkoop in titel 7.1 BW en de verschillende behandeling van huurders voor de regeling van het huurbeding in art. 3:264 BW al naar gelang het huurders van woon- dan wel bedrijfsruimte betreft. Nu in onze nieuwe codificatie rekening wordt gehouden met de verschillende hoedanigheden van partijen, terwijl toch van één rechtshandelingenrecht c.q. overeenkomstenrecht sprake is, kan dit mogelijkere wijs een voorbeeldfunctie voor China vervullen.

Wat betreft het aspect dat een overeenkomst niet in strijd mag zijn met dwingende regels van geschreven en ongeschreven recht,⁶ op straffe van ongeldigheid van de overeenkomst, zal Nederland mijns inziens nauwelijks enige inbreng kunnen hebben. De grenzen die langs deze weg aan het beginsel van de contractsvrijheid worden gesteld zijn sterk nationaal bepaald. Dit geldt temeer voor een land als China dat een vergelegen land is met een — in ieder geval in naam — communistisch regime wortelend in een geheel eigen oosterse cultuur.

6. Zie art. 3:40 BW.

Een ander aspect van het Chinese contractenrecht is gelegen in het feit dat men er op sommige punten naar ons idee nogal eens starre opvattingen heeft. Zo blijkt het adagium dat een overeenkomst uitsluitend geldt tussen de twee betrokken partijen in China nog volop van kracht te zijn.⁷ Een verschijnsel zoals derdenwerking van contractuele bepalingen roept dan ook regelrechte emoties op en wordt met kracht van de hand gewezen.

Een laatste punt dat in dit verband de aandacht vraagt is de uitvoeringsfase van de overeenkomst. Afgezien van het feit dat ook dit deel van het Chinese contractenrecht dient te worden geüniformeerd en gesystematiseerd en de Nederlandse regeling op dit gebied een zekere voorbeeldfunctie kan vervullen, lijkt in China het probleem te bestaan dat een gesloten overeenkomst uiteindelijk — naar onze begrippen — tot zeer magere rechtsgevolgen kan leiden. In de eerste plaats blijkt dat het vragen van nakoming dan wel vervangende schadevergoeding bij de rechter niet goed van de grond komt, omdat de rechterlijke instanties niet zo functioneren als zou moeten. Daarmee doel ik niet zozeer op mogelijke corruptie of andere van dergelijke tekortkomingen in de rechterlijke macht, als wel op het feit dat China geen lange traditie heeft op het gebied van de rechtspleging op het gebied van het civiele recht en de kennis van het continu in staat van verandering verkerende veelvormige contractenrecht vaak tekortschiet. Daarnaast kent men in China vanouds niet de cultuur dat civiele rechtsvorderingen via een gang naar de rechter worden afgedwongen. In de Chinese cultuur is het eerder gebruikelijk andere wegen te volgen dan een gang naar de rechter. Een klein voorbeeld moge dit verduidelijken. Wanneer iemand aan een ander iets schuldig is in China en hij betaalt niet, is het niet ongebruikelijk dat die ander zich tot de chef van zijn wederpartij wendt en aldus langs indirecte weg tracht te verkrijgen wat hem rechtens toekomt.

Men ziet mijns inziens ook iets van deze problematiek terug in de alsmaar wijzigende opzet van de Chinese faillissementswet. Immers, contractuele vorderingen tot nakoming *casu quo* schadevergoeding zullen juist in een faillissementssituatie moeten tonen wat ze waard

7. Men vergelijkte in dit verband de tekst van art. 1376 lid 1 BW (oud) luidende: Overeenkomsten zijn alleen van kracht tusschen de handelende partijen. Overigens is ook onder het oude recht reeds de mogelijkheid van zogenaamde derdenwerking van contractuele bedingen door de Hoge Raad aanvaard. Zie bijv. HR 7 maart 1969, NJ 1969, 249 (Gegaste uien).

zijn. Dat dit in ons systeem als concurrente vordering doorgaans niet veel om het lijf heeft, laat onverlet dat de juridische status van de vordering en haar — lage — rang helder zijn afgebakend. In China daarentegen blijkt nu juist in een faillissementssituatie dat de juridische dogmatiek van het civiele recht alsmede van het contractenrecht nog onvolgroeid is. Veelal is de positie van individuele crediteuren onduidelijk en bovendien laat het huidige Chinese systeem, waarbij met name bij grote bedrijven de overheidsinvloed nog heel groot is, faillissementen de facto nauwelijks toe. In een dergelijke situatie heeft men als crediteur weliswaar een vorderingsrecht, doch nakoming of schadevergoeding kan men er in feite niet of nauwelijks mee verkrijgen, terwijl aan de faillissementssituatie ook geen duidelijk einde verbonden is.

B. Goederenrecht

De leek op het gebied van het Chinese recht kan zich waarschijnlijk nauwelijks iets voorstellen bij het Chinese goederenrecht. China is immers een volksrepubliek gebaseerd op de marxistisch-socialistische beginselen waarbij het eigendomsrecht niet erkend wordt, omdat 'alles van allen' zou zijn. Deze opvatting blijkt op een misverstand te berusten. Privé-eigendom wordt in China wel degelijk erkend. Hoofdstuk V van de General Principles definieert het eigendomsrecht als het recht om: een goed rechtmatig te bezitten, te gebruiken, de vruchten er van te trekken en er over te beschikken. Vervolgens worden in de General Principles drie vormen van eigendom onderscheiden. In de eerste plaats kent men goederen die eigendom zijn van het gehele volk, met andere woorden: staatseigendom.⁸ In de tweede plaats bestaat er zogenaamd collectieve eigendom, d.w.z. goederen die toebehoren aan de collectieve organisaties van de werkende klasse.⁹ Tenslotte kent men er persoonlijke eigendom van de burger.¹⁰

Grond en delfstoffen zijn steeds staatseigendom dan wel collectief eigendom. Daarentegen zijn roerende zaken zoals inboedelgoederen, voorwerpen van kunst en boeken maar ook andere zaken zoals bomen en huizen in beginsel privé eigendom. Dit laatste brengt ons bij een

8. Zie art. 73 van de General Principles.

9. Zie art. 74 van de General Principles.

10. Zie art. 75 van de General Principles.

belangrijk verschil tussen het Chinese en Nederlandse goederenrecht, te weten het ontbreken in China van de regel: *superficies solo cedit*. Mitsdien worden gebouwen en beplantingen niet nagetrokken door de grond. Er geldt een regel van horizontale splitsing die meebrengt dat een burger eigendom kan hebben van gebouwen en beplantingen, terwijl de grond zelf steeds staatseigendom is dan wel collectief eigendom. Dit is niet zo vreemd in een stelsel dat er principieel voor gekozen heeft de grond zelf in overheidshanden te houden, doch tegelijkertijd een voorspoedige economische ontwikkeling nastreeft. Zo kan de ondernemende burger immers letterlijk en figuurlijk de vruchten plukken van door hem gedane investeringen in behuizingen en beplantingen.

Een tweede opmerkelijk punt in het Chinese goederenrecht betreft de overdracht van goederen. In dit belangrijke deelonderwerp speelt in China de discussie over de wenselijkheid van een abstract of causaal stelsel van overdracht. Vooralsnog heeft men er voor een causaal stelsel gekozen. Op dit punt bestaat er mitsdien overeenstemming met het Nederlandse goederenrechtelijk regime. Zeer verbaasd is men er echter over het feit dat Nederland daarnaast de zakelijke of goederenrechtelijke overeenkomst kent. In China wordt dit element van onze levering niet begrepen. Immers, een goederenrechtelijke overeenkomst heeft men nodig om aan al te onrechtvaardige consequenties van het abstracte stelsel te ontkomen. In een abstract stelsel is nu eenmaal de levering van de onderliggende rechtsverhouding, ofwel de titel, geabstraheerd. Kortom een wilsgebrek in de titel, bijvoorbeeld dwaling, of een rechtsgrond die op andere gronden nietig dan wel vernietigbaar is, beïnvloedt de geldigheid van de levering dan niet. Op die wijze zal ondanks een ongeldige titel toch de eigendom kunnen worden overgedragen. Om aan deze veelal onrechtvaardige consequentie te ontkomen heeft men de levering zelf als meerzijdige rechtshandeling — ‘de zakelijke overeenkomst’ — geconstrueerd, opdat ook deze rechtshandeling dan op dezelfde gronden als de titel nietig of vernietigbaar zal zijn en daarmee de overdracht ongeldig zal zijn. In een causaal stelsel van overdracht speelt deze problematiek echter niet, omdat een gebrekkige titel rechtstreeks de geldigheid van de levering raakt en daarmee tevens de overdracht ongeldig doet zijn. Een figuur zoals de goederenrechtelij-

ke overeenkomst heeft men in een causaal stelsel dan ook niet nodig.¹¹

Tenslotte is een opmerkelijk punt op de grens van het Chinese goederen- en rechtspersonenrecht de scheiding tussen eigendom en bestuur in het rechtspersonenrecht. De grote ondernemingen zijn eigendom van de staat doch het bestuur van de onderneming kan los daarvan staan. Deze regeling is ontworpen om de grotere ondernemingen meer autonomie te verlenen. De leiding van de onderneming is dan min of meer onafhankelijk van de overheid die eigenaar is van de productiemiddelen. Aldus zou de leiding flexibeler moeten worden en meer op grond van economische overwegingen dienen te opereren dan op grond van ambtelijke aanwijzingen afkomstig van de overheidsdepartementen. In de praktijk blijkt een en ander echter nogal wat problemen te geven. Een verdere aanpassing van de rechtsregels op dit grensgebied van goederenrecht en rechtspersonenrecht in China ligt dan ook in het verschiet.

C. Notariaat

Hoewel China voor en direct na de oorlog naar het schijnt een bescheiden notariaat heeft gekend dat na de keizertijd vorm had gekregen,¹² moest het notariaat na de culturele revolutie aan het eind van de jaren zeventig min of meer opnieuw vorm krijgen. Voor een land met meer dan één miljard inwoners is dit een enorme opgave. En hoewel China thans 10.000 à 15.000 notarissen kent, is het notariaat niet overal in het land vertegenwoordigd. Ook in China ziet men dat het notariaat de hoofdkenmerken heeft van het zogenaamde Latijnse notariaat. Dit wil zeggen dat de notaris een onafhankelijke functionaris is die een ambt uitoefent en dat aan zijn akten bijzondere bewijskracht (authenticiteit) toekomt. Er zijn echter ook forse verschillen met het Europese notariaat te onderkennen. Twee van die verschillen zijn bijvoorbeeld dat het notariaat in China in sterke mate onder toezicht staat van het Ministerie van Justitie en voorts dat de Chinese notaris het origineel van akten uitgeeft aan partijen, terwijl hij zelf een afschrift van de akte bewaart. Elders in de landen van het Latijnse notariaat (bijvoorbeeld in Nederland) is dat laatste andersom. De

11. Zie veel uitvoeriger over deze problematiek: W.G. Huijgen, *Rechtszekerheid of rechtsbescherming*, Oratie Leiden 1997, met name blz. 6 e.v.

12. Zie Du Xichuan en Zhang Lingyan, *China's legal system, a general survey*, Beijing China 1996, blz. 170 e.v.

notaris houdt het origineel van de akte onder zich en geeft daarvan een afschrift uit aan partijen. Ook de rechtsgebieden waarop de notaris actief is laten verschillen zien met Nederland. Zo geeft de notaris authentieke documenten af van geboorte, huwelijk en overlijden, omdat gemeentelijke registers veelal ontbreken. Daarnaast zijn er weinig rechtshandelingen vast te leggen ten aanzien van onroerende zaken, omdat deze steeds staatseigendom zijn. In sommige regio's komt echter vruchtgebruik of erfpacht voor. Evenals in Nederland maakt de Chinese notaris testamenten op en sommige (economische) contracten. Het rechtspersonenrecht is daarentegen grotendeels het werkterrein van advocaten.

De opleiding van de Chinese notarissen laat nogal eens te wensen over. Derhalve worden er in het land op een aantal plaatsen aanvullende cursussen op tal van deelgebieden van het recht gegeven. In dit verband heeft ook de Chinese notaris baat bij een helder en goed gestructureerd verbintenissen- en goederenrecht en zou bijvoorbeeld een uniformering van het contractenrecht zonder meer gewenst zijn. Daarnaast lijkt in de toekomst nadere regelgeving op het gebied van het notarisambt zelf noodzakelijk.

China is geïnteresseerd in een aansluiting bij de Union Internationale du Notariat Latin. Om die aansluiting te verkrijgen en te voldoen aan internationale standaardnormen die binnen de Union gelden voor notariële akten is een verdere regulering van het notariaat in China noodzakelijk. Ook in China onderkent men dat een goed functionerend notariaat van groot belang is voor de economische ontwikkeling van het land. Een deskundig notariaat dat voor de nodige rechtszekerheid kan zorgen is uiterst belangrijk bij het aantrekken van internationale investeringen. Men denke in dit verband aan de rol die het notariaat speelt bij het opzetten van openbare registers die gevoerd worden met notariële akten zoals erfpachtsakten of hypotheekakten. Dat er in dit verband nog veel te doen is in 'het rijk van het midden' moge duidelijk zijn.

4. BELANG VAN EEN BIJDRAGE

Gezien het thema van deze bundel, zou men de vraag kunnen stellen naar het belang van de 'export van civiel recht' naar China. Alvorens die vraag te beantwoorden dient er hier op te worden gewezen dat er op dit moment geen sprake is van zoiets als export van ons nieuwe Burgerlijk Wetboek naar China. Anders dan in enige Oost-Europese

landen is men thans niet bezig met het opzetten van een nieuw Burgerlijk Wetboek naar westers model. Men beperkt zich vooralsnog tot het vernieuwen van een bepaald gedeelte van de civielrechtelijke regelgeving, bijvoorbeeld op het gebied van het contractenrecht. Een min of meer volledig burgerlijk wetboek dat een systematische behandeling van het gehele civiele recht bevat, kent men er niet behoudens de summiere regeling van de General Principles. Naast het feit dat China niet op korte termijn streeft naar één integrale codificatie van het burgerlijk recht, verschilt de situatie ook in die zin van Oost-Europa dat China nog steeds een niet-democratische volksrepubliek is en in cultureel opzicht veel verder van ons afstaat. Dit alles brengt met zich mee dat de zin van een Nederlandse inbreng bij het verder ontwikkelen van een behoorlijk civielrechtelijk systeem in China anders is dan deze bijvoorbeeld in Rusland geweest is.¹³ Het gaat in China niet zozeer om de hulp bij het redigeren van een nieuw wetboek als wel om in meer algemene zin te laten zien hoe een hoogontwikkeld civielrechtelijk systeem er uit kan zien en tevens aan te tonen dat, afhankelijk van de concrete situatie in een land, daarbij bepaalde keuzes moet worden gemaakt met alle gevolgen van dien. Ik noem in dit verband bijvoorbeeld de principiële keuze van China voor staatseigendom dan wel collectief eigendom van de grond, hetgeen impliceert dat men geen superficiesregel kent in het zakenrecht. Dit laatste leidt er wat betreft het hypotheekrecht toe dat dit slechts op gebouwen — zo men wil: ‘opstalrechten’ — kan rusten.

Het belang van zo’n Nederlandse bijdrage aan de civielrechtelijke rechtsontwikkeling in China is tenminste tweëerlei. In de eerste plaats levert men aldus door het bevorderen van de rechtszekerheid en de redelijkheid van rechtsverhoudingen tussen partijen een bijdrage aan de stabiliteit in het land en daarmee aan haar economische ontwikkeling. Het belang hiervan kan in een land met meer dan een miljard mensen dat de laatste eeuw een duizelingwekkend ontwikkelingstempo heeft gekend met tal van gevaarlijke dieptepunten daarbij zoals de periode van de culturele revolutie, nauwelijks worden onderschat. In de tweede plaats komt er aldus een uitwisseling tot stand tussen twee landen met een heel verschillende culturele en historische achtergrond en daarmee samenhangende rechtsontwikkeling. Deze uitwisseling

13. Zie over dit laatste: F.J.M. Feldbrugge, *Het nieuwe Burgerlijk Wetboek van de Russische Federatie*, R.M. Themis 1997, p. 43 e.v. en met name p. 50 e.v.

kan voor beide partijen vruchtbaar zijn in die zin dat men meer begrip kan kweken voor elkaars standpunten. Voorts zal men door met een ander civielrechtelijk rechtssysteem kennis te maken, het eigen rechtssysteem met een meer kritische en onbevangen blik kunnen benaderen. Kortom, zo'n rechtsvergelijkende benadering zal — zoals vaker het geval is — haar bevrijdende werking kunnen doen gelden.

5. BESLUIT

De invloed van ons nieuwe Burgerlijk Wetboek op het Chinese burgerlijk recht moet zeker niet worden overschat. Ons land kan echter een van de mogelijke inspiratiebronnen vormen voor de Chinezen om hun civielrechtelijke systeem verder uit te bouwen en te systematiseren. Anders dan in de Oost-Europese landen ligt een codificatie van min of meer het gehele burgerlijk recht in één wetboek in China de komende tijd niet in het verschiet. Het zal vooralsnog blijven bij aanpassingen van regelgeving op bepaalde civielrechtelijke deelgebieden zoals het contractenrecht. Het feit dat China voorts in cultureel opzicht ver van ons afstaat alsmede het feit dat het land een niet-democratische volksrepubliek is, zal er mijns inziens toe leiden dat de invloed van het Europese civiele recht er waarschijnlijk geringer zal zijn dan in de Oost-Europese landen.